Pace nieuwsbrief

Stichting Papua Erfgoed - Nieuwsbrief 20 - mei 2014
Zilkerduinweg 334, 2191 AT De Zilk.
Rabobank IBAN nr. NL94 RABO 0122 1181 62
www.papuaerfgoed.org – info@papuaerfgoed.org - t.: 025-2519776

Donaties

Uw bijdrage kunt u overmaken op Rabobank IBAN nr. NL94 RABO 0122 1181 62 o.v.v. • 'gift' of 'donatie' • minimaal € 15,00 t.n.v. St. Papua Erfgoed, De Zilk

Algemeen Nut Beogende Instelling
ANBI

Comité van Aanbeveling

Dhr. Fred Korwa
Papua vertegenwoordiger, oud-medewerker Ministerie van Landbouw

Prof.Dr. Suzan Legêne
hoogleraar politieke geschiedenis, Vrije Universiteit Amsterdam, voorzitter Werkgroep Cultuur, Nationale UNESCO Commissie en oud-hoofd Museale Zaken, Tropenmuseum Amsterdam

Prof.dr. Pamela Pattynama
bijzonder hoogleraar Indische literatuur en cultuur, Universiteit van Amsterdam

Drs. Dirk Vlasblom journalist NRC Handelsblad, antropoloog en historicus m.b.t. Papua

Dhr. Joop van Zijl radio- en televisiejournalist, o.a. redactie NOS

Dhr. Aad van den Heuvel televisieprogrammamaker

Mr. Jan Herman van Roijen oud-ambassadeur in Jakarta en Londen

Beste lezer

De langlopende tentoonstelling in het Mariniersmuseum in Rotterdam 'Verhalend verleden; herinneringen aan Nieuw-Guinea' is eind vorig jaar afgesloten. Op de laatste dag van deze tentoonstelling werd in het museum een kleine Pasar gehouden waar o.a. Stichting Papua Erfgoed en Stichting Manusia Papua vertegenwoordigd waren met een stand.

Op zaterdag 28 juni 2014 is Stichting Papua Erfgoed met een stand aanwezig op de jaarlijkse Veteranendag, te houden op het Malieveld in Den Haag, De Veteranendag viert dit jaar haar 10-jarig jubileum. Dit jaar de wordt schijnwerper extra gezet op kennisoverdracht en educatie.

Als de berichten juist zijn verwachten we eind mei 2014 ook de bisschop van Agats, Alo Murwito, in Nederland. We zijn benieuwd naar de vorderingen van de financiering voor het nieuw te bouwen museum in Agats.
Het concept voor de nieuw te bouwen website voor de beheersstichting *Stichting Collectie PACE* staat voor een deel nog 'in de steigers'. De laatste puntjes worden op dit moment op de **i** gezet.

Tot slot willen we alle donateurs en giftengevers danken voor hun support. Graag rekenen we ook nu weer op uw bijdragen om ons werk te kunnen blijven doen.

Titus Christus Pekey: Campagne voeren voor Papua's wereld erfgoed

Titus Christus Pekey staat bekend als Noken actievoerder (Noken is een traditionele Papua-geweven net of tas) sinds zijn succesvolle poging om de traditionele Papua tassen op 4 december 2012 in Parijs door de UNESCO erkend te krijgen als één van de objecten in de wereld die tot immaterieel cultureel erfgoed worden bestempeld.

Foto: JP/Nethy Dharma Somba

De Noken werd toegevoegd aan de lijst met objecten met immaterieel cultureel erfgoed van Indonesië na de wajangpoppen in 2003, de kris in 2005, batik in 2009, de Angklung (bamboe muziekinstrumenten) in 2010 en de Atjeh Saman dans in 2011.

De strijd van Titus is echter nog niet voorbij. "De erkenning van de Noken als werelderfgoed is eerder het begin dan het einde van onze strijd om de Noken wereldwijd bekend te maken, want om het als cultureel erfgoed te bewaren zal de gehele wereldbevolking er bij betrokken moeten worden" aldus de 39–jarige Titus.

Titus heeft campagne gevoerd voor de realisering van Noken musea, momenteel in aanbouw in

de provincies West Papua en Papua. Hij streeft er ook naar om lessen over de Noken onderdeel te laten worden van het lesprogramma op de basisscholen in Papua en West-Papua. Volgens hem zijn de makers van de Noken nu meestal ouderen, terwijl jongere mensen hier nauwelijks bij betrokken zijn, sommigen zelfs geen idee hebben wat het is.

De directeur-generaal van het ministerie van Onderwijs en Cultuur organiseerde een seminar over opname van de Noken in het Papua lesprogramma. "Het is nu tijd voor Papua gouverneurs, regenten en burgemeesters om de Noken te integreren in het lesprogramma, zodat kinderen al op jonge leeftijd vertrouwt raken met de Noken", zei Titus.

Titus wil ook het initiatief nemen tot de oprichting van Noken studio's of centra over geheel Papua. Behalve als Noken verkoopcentra, kunnen dergelijke studio's ook dienen om workshops te geven en waar toeristen het weef- of vlechtproces van de typische Papua tassen kunnen bekijken. "Op dit moment worden de Noken tassen door vrouwen vaak verkocht op straat, " zei hij.

Titus werd geboren op 19 september 1975 in Wakeitei in het district Deiyai, Papua. Hij studeerde in 2008 af aan Atmajaya Universiteit in Yogyakarta en is nu onderzoeker bij het Papua Ecologisch Instituut dat zich richt op Papua cultuur- en milieuvraagstukken.

Sinds zijn jeugd heeft Titus de Noken gebruikt om zijn schoolboeken in te dragen en spullen tijdens lange reizen, wat in de praktijk betekende, dat het een praktisch middel was voor alle dagelijkse activiteiten.

De Papua's uit het Centrale Bergland gebruiken de Noken ook als draagnet voor baby's en kinderen. "Tijdens het reizen of als zij naar de akkers gaan, leggen de vrouwen hun kinderen in de Nokens en dragen ze op die manier mee. Tot mijn negende jaar lag ik vaak te slapen in de tas", zei Papua gouverneur Lukas Enembe bij de eerste herdenking van de Noken als wereld erfgoed in Jayapura op 4 december 2013.

Mensen die Nokens dragen vind je overal in Papua, ook op de campus, in kerken en in supermarkten. Vooral tijdens culturele evenementen worden de Nokens door de aanwezigen vaak gebruikt. Tijdens het Baliem Cultureel Festival dat jaarlijks in augustus in Wamena wordt gehouden dragen bijna alle vrouwen de Noken als onderdeel van hun kleding.

De Noken kan ook worden gebruikt om als hoofdbedekking te dienen en zelfs om kleding wat op te fleuren. Tijdens de bijeenkomst in Jayapura van 9-12 december 2013 van religieuze leiders, lokale bestuurders en regeringsvertegenwoordigers uit 16 districten droegen alle vrouwelijke leden van de commissies en dansers de Noken gecombineerd met de jurken. Kleine Nokens worden meestal gewoon op het lichaam gedragen, terwijl de grotere met het hengsel over het hoofd en afhangend op de rug worden gedragen.

De materialen voor het maken van de Nokens variëren; in het bijzonder gedroogde boomschors wordt bewerkt tot garen om te verwerken, naast het

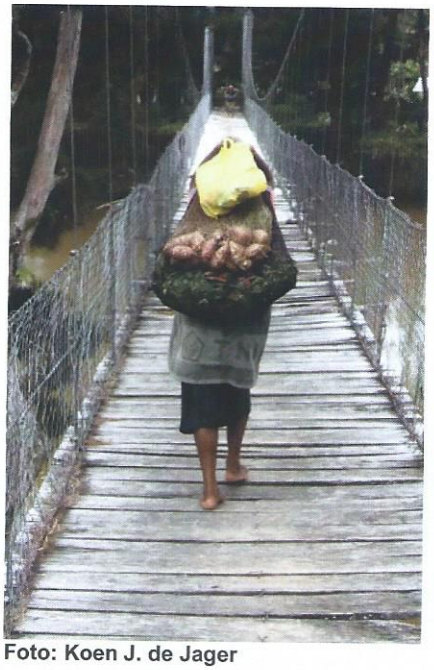

Foto: Koen J. de Jager

omhulsel van gedroogde orchideestengels. De van Orchideestengel gemaakte Nokens kunnen veel geld kosten; wel Rp 2 - 3.000.000 (€ 125,= tot € 185,00) per tas. De orchideetassen zijn vooral te vinden in het district Paniai en omgeving en worden alleen gebruikt door bijzondere mensen en vaak cadeau gedaan aan respectabele persoonlijkheden.

De traditionele netten of tassen worden tegenwoordig door de meeste Papuavrouwen gemaakt van moderne garens die in winkels worden verkocht. Ze zijn gemakkelijk verkrijgbaar en er is een grote verscheidenheid van kleuren. Hierdoor is de prijs van dergelijke Noken lager - tussen Rp 50.000 en Rp 300.000 per tas. De grote hoeveelheid Nokens die gemaakt worden van moderne garens baren ook Titus zorgen, omdat daardoor de echte Noken van natuurlijke materialen uit Papua geleidelijk kan verdwijnen

Lince Mote, 26 jaar, die Nokens maakt, geeft toe dat het makkelijker is om garen uit de winkel te gebruiken als je het vergelijkt met het gebruik van oorspronkelijke grondstoffen zoals boomschors-vezels.

Gevreesd wordt, dat het wijdverbreide gebruik van moderne garens zal resulteren in het verlies van de filosofische betekenis van de Noken. Van boom-bastvezels gemaakte Nokens zijn 'open' geknoopt, wat openheid betekent. Tassen van garens zijn veel dichter. Dit is een onvermijdelijke trend, "maar de met Papuacultuur doordrenkte Noken moet blijven," voegde hij eraan toe.

Ondertussen zal Papua gouverneur Enembe een verordening uitgeven waarin bepalingen betreffende de bescherming, het behoud en het gebruik van Nokens worden opgenomen, zodat de traditionele tassen niet alleen de erkenning als cultureel erfgoed kan behouden, maar ook kan uitgroeien tot een bron van inkomsten voor de Papuabevolking van de regio.

Bron: The Jakarta Post; bewerkt door Koen J. de Jager

Drie musea* fuseren op onzichtbare manier

Het Tropenmuseum in Amsterdam, Rijksmuseum Volkenkunde in Leiden en het Afrika Museum in Berg en Dal vormen vanaf nu één museum: het Nationaal Museum van Wereldculturen. Voor de bezoekers zal er van die fusie voorlopig niet veel te merken zijn, want de musea blijven alle drie open, en houden hun oude namen aan. Ook komt er geen gezamenlijk depot. Stijn Schoonderwoerd, eerst directeur in Leiden, wordt directeur van het fusiemuseum.

Het was al langer bekend dat de drie moesten fuseren om het voortbestaan van het Tropenmuseum zeker te stellen. De fusie is deze week ondertekend, de details zijn vandaag bekendgemaakt, in aanwezigheid van minister Bussemaker (PvdA, Cultuur).

De naam van het fusiemuseum zal vooral internationaal gehanteerd worden. De locaties gaan zich wel thematisch meer van elkaar onderscheiden, met name Leiden (iconen van het werelderfgoed) en Amsterdam (hedendaagse wereldcultuur). Het Afrika Museum heeft al een sterke specialisatie.

De fusie is vooral achter de schermen merkbaar. Ondersteunende diensten worden samengevoegd in Leiden. Het meeste verandert er voor het Tropenmuseum, dat vanaf nu geen onderdeel meer uitmaakt van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, maar daar wel gehuisvest blijft. Alle conservatoren van het Tropenmuseum worden gestationeerd in Leiden. Ook zijn er plannen om het Tropenmuseum grootscheeps te verbouwen, maar daar is nog geen geld voor.

Bron: NRC 3 april 2014

***Afrikamuseum, Berg en Dal:** 8.200 voorwerpen uit Afrika. En fotocollectie van ca. 10.000 foto's. Daarnaast is er een buitenmuseum, waar Afrikaanse dorpen en woonerven zijn nagebouwd.
Tropenmuseum, Amsterdam: ruim 175.000 voorwerpen uit Afrika, China, Indonesië, Japan, Latijns-Amerika, Oceanië, Zuidwest-, Zuid-, Centraal en Zuidoost Azië. Daarnaast 500.000 historische foto's.
Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden: 240.000 voorwerpen uit Afrika, circumpolaire gebieden, China, Indonesië, Japan, Korea, Midden- en Zuid Amerika, N-Amerika, Oceanië, Azië. 500.000 audiovisuele bronnen.

Tentoonstelling van de door Lorentz meegebrachte voorwerpen in het Museum voor Land- en Volkenkunde. Uit: De Aarde en haar Volken, 31 dec. 1910

Schenkingen

Periode tot mei 2014

Boeken:

- Stichting Moluks Museum: 7 archiefdozen met materiaal over Papua
- Van Mw. Anoek de Groot een verhalenbundel 'Gouden tijden, zwarte bladzijden'
- Dhr. Sjaak Boone schonk boeken en documenten uit de nalatenschap van J.J. Wentink
- Van Uitgeverij Valkhof ca. 100 ex. van het boek 'Hoe God verscheen in Papoea.'

Pas verschenen boeken

Ell, Pieter en Theo Kossay, Rahman Ramli, Harry Maturbongs, Maksilianus Mena,Marsel Kepata 2013.

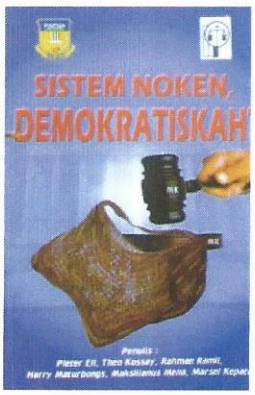

SISTEM NOKEN, DEMOKRATISKAH?

ISBN: 978-602-14581-0-5.
Jayapura: Pieter Ell e.a. van het Office of Advocate & Law Consultant, xl + 211 pag.

Is het Noken Systeem democratisch? Het gebruik van de Nokensysteem in het kiesstelsel in Papua is het onderwerp dat in dit boek wordt behandeld. In het traditionele Noken systeem spreken kiezers zich uit na het bereiken van consensus. Dit boek is de eerste stap die alle meningen en inzichten filtert in een discussie over de vraag of het noken systeem in het kiesstelsel in Papua het patroon heeft dat gebreken en bedrog uitsluit. Dit boek is zeer nuttig voor iedereen die geïnteresseerd is in de opbouw van cultuur en lokale wijsheid.

Menggapai sebuah konsensus apalagi dalam dunia politik dengan segala hingar bingarnya, tidak bisa sekali langkah. Dibutuhkan langkah ber-ulang ulang untuk tiba pada kesepakatan yang bisa merasionalisasi kepentingan dan aspirasi sebesar-besarnya jumlah warga dan memperkecil jumlah pihak yang tidak merasa enjoy dengan kesepakatan tersebut. Penggunaan sistem Noken dalam Pemilu di Papua merupakan portret dari tesis ini. Diperlukan sebuah wacana

rakasa sebagai arena menyaring semua pendapat dan pandangan agar aplikasi sistem Noken dalam Pemilu di Papua ini mendapat pola dan mekanisme yang bebas dari cela kecurangan. Buku "Sistem Noken, Demokratiskah?" ini merupakan langkah awal menghadirkan wacana tersebut.

Pengertian kita tentang sistem Noken dalam Pemilu akan diperkaya oleh buku ini. Legal standing baik dari UUD 1945 sendiri maupun diperkuat oleh putusan Mahkamah Konstitusi dan Keputusan KPU Provinsi Papua yang disajikan dalam buku ini dapat menjadi semacam hand out untuk memasuki ruang diskusi bersama. Oleh karena itu, buku ini tentu sangat bermanfaat baik bagi praktisi hukum, birokrat, mahasiswa (khususnya Hukum, Politik, Pemerintahan, Filsafat, Sejarah, Antrpologi) dan semua pihak yang berminat membangun budaya dan kearifan lokal.

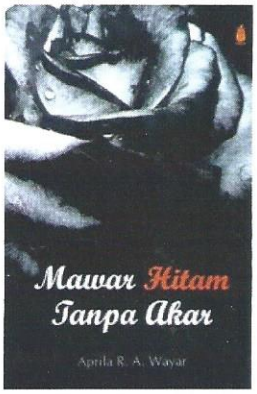

Wayar, Aprila R.A. 2013 - herdruk

MAWAR HITAM TANPA AKAR

ISBN: 978-602-8003-32-2. Makassar: Nala Cipta Litera, 193 pag.

De roman, 'Mawar hitam tanpa akar' (Zwarte rozen ronder wortels)), werd gepubliceerd in 2007 en herdrukt in 2013 en bood Aprilia Wayar de gelegenheid om, als één van 15 Indonesische schrijvers, deel te nemen aan het in 2012 gehouden negende Ubud Schrijvers en Lezers Festival. De roman geeft de dynamiek weer over het leven van een jong middenklasse gezin in Jayapura en bestrijkt niet alleen de romantiek maar ook de politieke problemen waarmee de Papua's worden geconfronteerd.

Met deze roman geeft Aprilia Wayar de lezers inzicht en kennis over wat er werkelijk gebeurd is in het Papua van vandaag.

Inilah sebuah novel karya penulis Papua, Aprila Wayar, yang mungkin merupakan novelis Perempuan Papua pertama di era 2000-an. Aprila berhasil menyuguhkan sebuah kisah keluarga muda kelas menengah Jayapura dengan segala dinamika kehidupan, mulai dari percintaan sampai kaitan-kaitan dengan persoalan-persoalan politik yang dialami masyarakat Papua.

Novel ini selain akan membuka wacana pengetahuan pembacanya tentang Papua, juga enak dan sangat layak untuk dibaca! Email: nalaciptalitera@gmail.com

---

Sugandi, Yulia 2014

The Notion of Collective Dignity among Hubula in Paliem Valley, Papua.

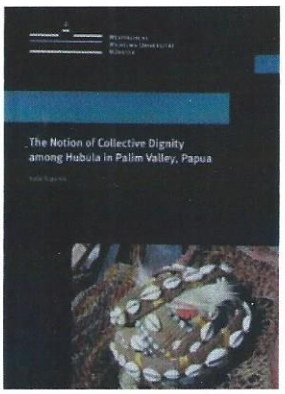

ISBN 978-3-8405-091-6. Münster : Verlaghaus Monsenstein und Vannerdat, 225 p. € 20,00 plus delivery costs

The central focus of this dissertation is the conceptual construction and valorisation of the collective social identity of the Hubula, the indigenous people living in the Paliem Valley of Papua (also known as the Dani). It explores how this identity is expressed in ritual actions, and in the production and exchange of cultural artefacts, and looks at the way in which the Indonesian State and the Roman Catholic Church have impacted upon and transformed it. The ethnographic data presented documents the resilience of the Hubula in their encounter with modern institutions, including the impact of an encroaching market economy on the local forms of livelihood and resources, and pressure to more fully integrate into the Indonesian state which involves the subordination of the Hubula's own forms authority and leadership to the political institutions of the Indonesian State. The dissertation points out the importance of including the ontological basis of Hubula social structure in the cultures of intervention and cultural policies in order to come to a dignified social change.

See also: http://miami.uni-muenster.de/Record/2442996a-3614-4bbc-afc3-f56aa13e5b82 . Also available in PDF.

Molemans, Griselda 2014

Opgevangen in andijvielucht

ISBN 978-0-615-95101-0. Uitgeverij Quasar Books, 431 pag.

Zo'n 380.000 Nederlandse staatsburgers - Indische Nederlanders, Papua's, Molukkers, Toegoenezen enz. – 'repatrieerden' vanuit de voormalige kolonie "Nederlands Indië'.

"Repatriëring', een term waarmee goede zorg en overheidssteun wordt gesuggereerd. Niets is echter minder waar. De zeer gemêleerde groep ontheemden is opgezadeld met een forse schuld aan de Nederlandse overheid voor de kosten van de opvang. Dit boek geeft een waarheidsgetrouw beeld van een zwarte bladzijde uit de Nederlandse geschiedenis.

Casius, Gerard en Frans Peter Schulte (ed.) 2014.

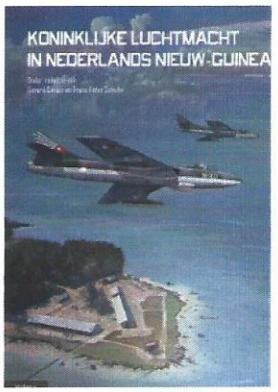

Koninklijke Luchtmacht in Nederlands Nieuw-Guinea

€ 34,95, ISBN 978-90-8616-136-2. Emmen, Lanasata, 256 pag.

Zo'n vijftig jaar geleden droeg Nederland het bestuur over Nederlands Nieuw-Guinea over aan de Verenigde Naties. Daarmee kwam er een einde aan een onrustige periode die dreigde te escaleren in een oorlog met Indonesië.

In dit boek wordt de inzet van Koninklijke Luchtmacht in Nederlands Nieuw-Guinea over een periode van ongeveer negen jaar belicht. De verdediging van Nieuw-Guinea was tot 1958 grotendeels de aan taak van de Koninklijke Marine. Maar naarmate de dreiging van een militair conflict toenam werden ook andere krijgsmacht onderdelen naar het gebied gezonden.

Algemeen Nut Beogende Instelling
ANBI